

La fascinació d'una literatura menor

Antoni Coronzu (1944) mostra un exemplar de l'antologia, a la Biblioteca de Catalunya. El mes de maig s'hi va presentar el llibre, publicat per les Edicions Saldonar, a cura de Joan-Elies Adell.

20 poetes algueresos conformen l'antologia 'La Tercera Illa. Poesia catalana de l'Alguer (1945-2013)', elaborada pel filòleg i poeta Joan Elies Adell, director de l'Espai Lull, amb la intenció d'incorporar-los al tresor comú de la literatura catalana contemporània.

La fascinació d'una literatura menor. Així titula el filòleg i poeta Joan-Elies Adell (Vinaròs, Baix Maestrat, 1968), director de l'Espai Lull, seu de la Representació de la Generalitat de Catalunya a l'Alguer, l'estudi que acompanya l'antologia *La Tercera Illa. Poesia catalana de l'Alguer (1945-2013)*, publicada per les Edicions Saldonar.

La poesia catalana de l'Alguer s'ajusta força, diu el filòleg, al concepte de "literatura menor" encunyat per Gilles Deleuze i Félix Guattari, segons el qual una literatura menor no és la d'un idioma menor, sinó la d'una minoria envoltada d'una llengua major, circumstància que en determina algunes característiques, com per exemple la relació entre els problemes individuals i els polítics i el fet que tot hi assoleix un valor col·lectiu.

Els poetes triats abasten un ventall cronològic que va des de Rafael Casterdi, nascut a l'Alguer el 1892, fins a Anna Cinzia Paolucci, una poeta natural de la Ligúria resident a l'Alguer, nascuda el 1965, que ha adoptat el català com a llengua d'escriptura i que difon la seva poesia a través d'Internet.

Gairebé totes les poesies són posteriors al 1944. Només n'hi ha una d'anterior, el poema "Alguer", publicat per Rafael Sari (1904-1978) el 1928 al periòdic de Sàsser *L'Isola*. Hi ha estat inclosa pel seu valor simbòlic.

La data de tall d'inici, 1945, s'ha triat perquè amb la fi de la guerra i l'enfonsament del feixisme l'Alguer torna a mirar-se cap a l'interior, fet que va influir en una nova forma d'entendre la identitat pròpia del territori i de relacionar-s'hi, i, en conseqüència, tornar a mirar vers Catalunya i la llengua i cultura compartides.

Tot i compartir moltes característiques, la poesia algueresa no és uniforme, sinó que té diversos contorns i orografies, que van des d'una concepció de la poesia més local, popular i arrelada a la parla de la gent, fins a una visió més oberta, passant per

altres opcions intermèdies, diu Joan-Elies Adell.

La concepció més local, Adell l'anomena conservadora, d'acord amb una classificació del poeta alguerès Pasqual Scanu (1908-1978).

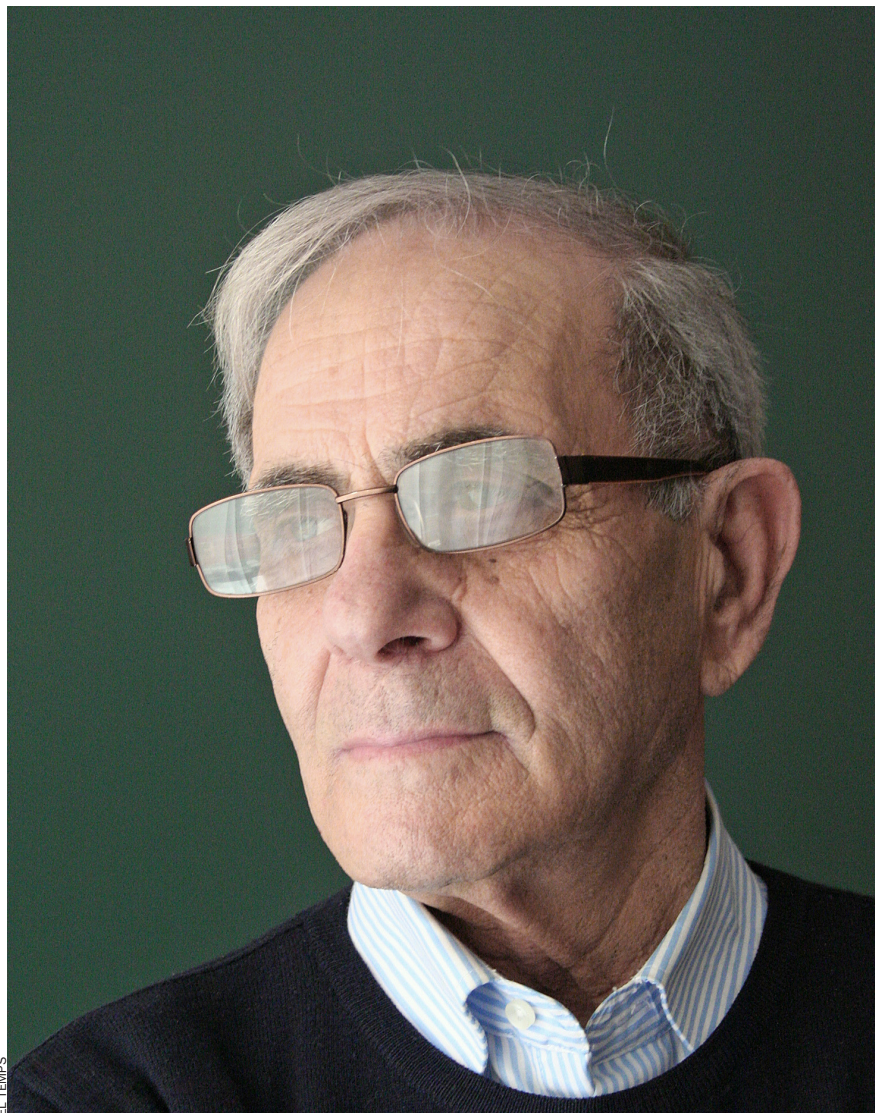
La visió més oberta correspondria a la d'aquells altres poetes que desitgen adreçar la seva obra a un potencial públic lector més ampli i que en conseqüència es decanten per un català d'abast més general: una posició "purista", com va dir Pasqual Scanu, sense renunciar als trets dialectals diferencials.

Segurament, diu Adell, l'obra de Scanu mateix, d'Antoni Bal·lero de Càndia (1927-2009), de Francesc Manunta (1928-1995) en serien les mostres més significatives.

Entremig, hi ha apostes més eclèctiques o complexes, com serien els casos d'Antoni Coronzu (1944) o d'Antoni Canu (1929), per exemple, que oscil·len entre un ús volgudament quotidià de la llengua de l'Alguer actual del primer, amb els seus sardismes i italianismes, i el propòsit del segon de trobar una llengua literària que, sense renunciar als trets d'identitat algueresos, siga compresa per la resta de catalanoparlants però també i paral·lelament, que siga capaç de reflectir la memòria, el paisatge i el regust cultural i lingüístic de la seva terra d'origen, la Sardenya interior: Canu neix a Ocier, de llengua materna sarda, i aprèn el català quan, de ben petit, es trasllada a l'Alguer amb la família.

La poesia algueresa és en general conservadora en temes i formes, deixant a banda algunes excepcions remarcables, com les propostes de Coronzu o d'Antoni Arca (1956), l'escriptor professional més important i prolífic que ha donat l'Alguer en les darreres èpoques, amb vocació més experimental o irònica.

Ho és, diu Adell, perquè assumeix el rept de sostenir, fins ben entrat el segle XX, el sentit de continuïtat amb el passat a través d'una especial atenció a la vida quotidiana, constituïda per la ciutat i, més en concret, el centre històric, l'Alguer Vella; pel paisatge que l'envolta, amb l'impressionant i suggestiu cap de la Caça, com a presència constant, i també pels moments significatius de l'existència col·lectiva.

EL TEMPS

Antoni Canu neix a la població sarda d'Ocier el 1929 i arriba a l'Alguer als 10 anys. Escriu poesia en català des del 1985. Alguns dels seus poemes han estat musicats per reconeguts cantants.

També és conservadora, diu Adell, perquè escriure poesia en alguerès ha estat un mecanisme per a retenir la llengua, la memòria i els sentiments de tot un patrimoni col·lectiu que hi van associats, que es troben en clar perill d'extinció i posterior oblit.

El català a l'Alguer s'ofereix, doncs, per al poeta, com la llengua comunitària lligada a tot allò viscut, al concret, a una realitat col·lectiva de parlants en sentit antropològic, i com el mitjà més adient per a representar l'experiència de participació i pertinença comuna.

La tria de la llengua, escriure en català de l'Alguer, diu Adell, no constitueix per a aquests poetes una elecció únicament artística, sinó que és tota una declaració de principis i de rebellia enfront de l'estat caòtic de l'exis-

tència, inabastable i incomprendible en la seva totalitat.

La llengua històrica és, afirma Adell, l'única que és capaç de proporcionar una mirada particular i pròpia. I salvar els mots ha significat, de forma inevitable, preservar imaginàriament la ciutat i el paisatge que li dona vida, aturar el temps i refutar el món modern que l'amenaça.

Sense renunciar mai al seu lloc de provenença, alguns dels poetes que han publicat més recentment han provat, però, de donar més flexibilitat al català de l'Alguer, vista com a llengua capaç d'ésser explotada amb tota la seva potencialitat pel bé de la poesia, i no exclusivament per expressar significants primaris lligats a l'experiència de la realitat.

Gràcies a aquestes aportacions, Joan-Elies Adell indica en el seu estudi que la poesia catalana de l'Alguer ha fet un pas endavant, absolutament necessari, en la seva voluntat de pertinença a la modernitat.

Els poetes actuals de l'Alguer, diu, ja no s'estan de mirar de fit a fit la poesia contemporània d'arreu del món, cosa que permet una progressiva incorporació dins dels corrents poètics catalans actuals, sense renunciar al seu sentit d'arrelament a l'Alguer i Sardenya.

Un reclam. L'objectiu essencial de l'antologia, anuncia l'antòleg en la introducció, és el de convertir-se en un nou finestral des d'on poder observar un paisatge, i gaudir-ne, encara poc conegut fora del territori alguerès, de la poesia escrita a Sardenya en llengua catalana.

O sigui, servir de reclam, fer de pont entre les veus de la poesia catalana de l'Alguer i els lectors curiosos o habituals de la poesia catalana.

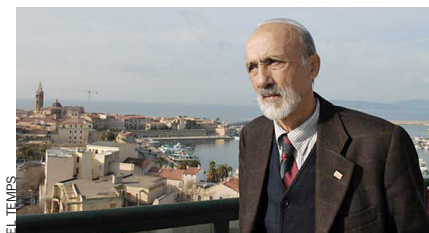
L'antòleg pensa que una visió extensa d'aquest "singular panorama líric" pot ajudar el lector català a descobrir aquests poemes i, alhora, meravellar-se'n, perquè, "gràcies al seu conscient tarannà diferenciat, ens sorprenen amb inesperades troballes, ja sigui per la bellesa sovint anacrònica, als nostres ulls, de la llengua utilitzada, ja sigui per la independència artística, fora de modes i d'escoles, que transmeten les seves diverses propostes".

Aquesta pàtria suprema dels poetes algueresos, escrita a través d'una llengua concreta, arrelada, particular i irrenunciable, com és la seva variant

PERE CATALÀ I ROCA

Rafael Catardi (1892-1974), aquí amb Pere Català i Pic, obre l'antologia La Tercera Illa. A sota, Rafael Caria (1941).

EL TEMPS

del català, és el que Joan-Elies Adell ha volgut oferir amb l'antologia, "una tercera illa poètica, universal per la seva singularitat, sovint amarga en la seva particularitat sempre difícil i delicada, però per això mateix lluminosa, estimulant i suggestiva, a la qual mai no hem de renunciar si volem concebre i entendre la literatura i la cultura catalanes en la seva totalitat".

Durant els darrers anys, es dol el director de l'Espai Lull, l'Alguer ha estat vist des de la resta dels Països Catalans com un indret curiós però massa llunyà, ben estimat però excessivament desconegut, volgudament nostre però alhora profundament ignorat.

Així, és rar trobar la presència d'un escriptor alguerès en les recents antologies de poesia catalana contemporània.

"Ja fa massa temps –diu Adell– que la 'quota' algueresa, si mai ha existit, ha gairebé desaparegut sense deixar rastre amb prou feines, i els motius principals d'aquesta exclusió no són merament estètics, causats per una hipotètica manca de qualitat literària, sinó per altres factors, tant interns, endògens, com externs, més subtils i difícils de detectar".

El fet és que, constata, actualment existeix ben poca relació literària entre l'Alguer i Barcelona, "que hauria de jugar un paper actiu, decisiu i determinant, com a capital de tota la cultura catalana".

No sempre havia estat així. "S'ha anat diluint, progressivament, el ric i profitós diàleg que es va iniciar, arran del Viatge del Retrobament de l'any 1960", diu.

Adell troba paradoxal que, justament ara, quan la distància física entre l'Alguer i la resta de territoris de parla catalana s'ha escurçat és quan el diàleg cultural i literari entre els diversos territoris que conformen la nostra comunitat lingüística és escassament animat, poc fluid i poc estable.

Lluís Bonada

RECUPEREM LA NOSTRA MEMÒRIA

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook i Twitter**

Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.com

